

3407

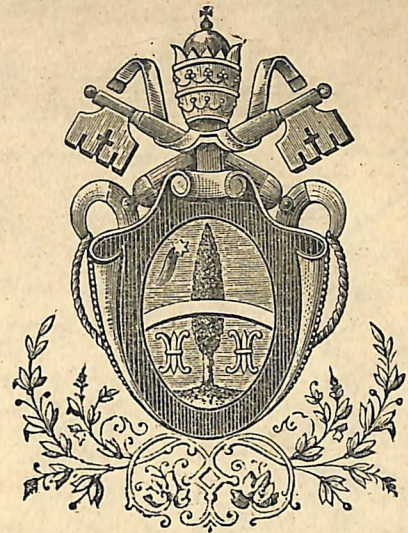
281

L-44

568
1885

Printed in Turkey

ՄԻԱԶՄԱՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՅ

ՀԵՒՈՆԻ ԺԳ.Ի

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՆԱԽԱԽՆԱՄՈՒԹԵԱՄԲ

ՔԱՀԱՆԱՅԱՊԵՏԻ

ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ

ԹՈՒՂԹ

ՅԱՂԱԳՍ

ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ

ԽՂԵՑԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՐՇԻՆԵՆԿԱՅՑ

1895

Printed in Turkey

281
L-44

2011

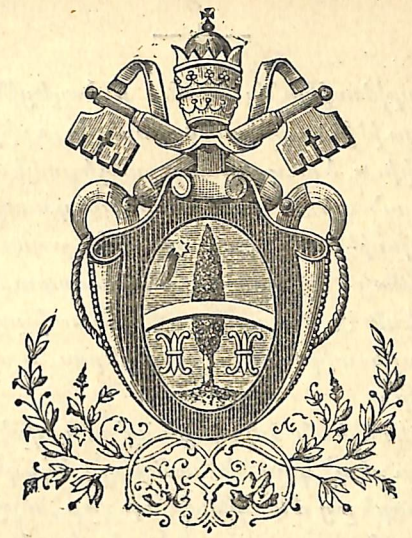
2001

Printed in Turkey

281
L-44

23122

ՀԵՒՈՆ Ե Պ Ի Մ Կ Ո Պ Ո Ս

Ծ Ա Ռ Ա Յ

Ծ Ա Ռ Ա Յ Ի Յ Ն Ա Ս Տ Ո Ւ Ծ Ո Յ

Ի Յ աւերժական Յիշատակ

753
39

Արեւելեան Եկեղեցեաց արժանաւորութիւնն՝ հինա-
ւուրց և միանգամայն հոյակապ յիշատակներով մեծ-
արդի ընծայեալ՝ բոլոր բրիտանեաց աշխարհին մէջ
մեծ յարգանք և փառք կը վայելէ։ Անոնց մէջ ապաքին
մարդկային փրկութեան ծագումն՝ Աստուծոյ մարդա-
սիրազոյն խորհրդովն ծագելով, արագ արագ այնչափ
ածեցաւ՝ որ առաքինութեան և մարտիրոսութեան,
վարդապետութեան եւ սրբութեան փառաց հանդէսը
առաջին շքով անդ ծաղկեցան և կենարար սրտոց ա-

ուաջին զուարթութիւնն անոնք ընծայեցին: Ապա անոնցմէ յորդութիւն մեծամեծ բարեաց ուրիշ ժողովրդոց մէջ լայնափիւռ ծաւալեցաւ սքանչելապէս, երբ երանելին Պետրոս՝ պետ առաքելական դասուն՝ մտորութեանց և մտլութեանց բազմապատիկ չարութիւնը փարատելու համար, Աստուածային ճշմարտութեան լոյսը, խաղաղութեան Աւետարանը, Քրիստոսի ազատութիւնը, ի Քաղաքն տիրուհի ազանց բերաւ երկնային ակնարկութեամբ:

Այլ արեւելեան եկեղեցեաց՝ Հռովմէական եկեղեցին մանաւանդ զլուին ամենայն եկեղեցեաց, անդստին առաքելաց ժամանակէն ի վեր, ո՛րչափ պատիւ և սէր սովոր էր արդարեւ ընծայել և ո՛րչափ անոնց փոխադարձ հաւատարիմ մեծարանօքն ուրախանալ. ապա այնուհետեւ իսկ, այլ և այլ դժնդակ ժամանակներու մէջ բնաւ երբեք չէ դադրած նախահոգ խնամով և բարերարութեամբք զանոնք իրենց արկածներուն մէջ ի վեր կանգնելէ, միացեալները սերտ պահելէ և բաժանեալներն անդրէն վերստին առ ինքն կողաւ հսկել՝ որ իւրաքանչիւր արեւելեան ազգին սեփական սովորութիւններն և սրբազան պաշտամանց ձեւերն, զորս իւր իշխանութեամբն և իմաստութեամբ օրինաւոր հոչակած էր, միշտ անեղծ և անվթար պահուին և պաշտպանուին. ասոր ապացոյց շատ մը բաներ կան՝ զորս նախնի Քահանայապետք և մանաւանդ բարեյիշատակ Պիոս Թ, կա՛մ ինքեանք իրենց գործովն և կա՛մ քրիստոնէական հաւատոյ տարածման Ս. Ժողովոյն ձեռօք մեծագոյն իմաստութեամբ սահմանած են:

Ոչինչ նուազ եռանդէ և Մեք շարժեալ և մըղեալ ի սկիզբն իսկ անդ Մեր Քահանայապետութեան՝ Արեւելեան քրիստոնէայ ազգաց վրայ խանդակաթկաթողին սիրով դարձուցինք մեր աչքերը: Փութացիներ ապաքէն Մեր խնամքն յաճախել անոնց պէտքերը թե-

թեցնելու համար, և այնուհետեւ իսկ ուրիշ պատեհ ժամանակներ դասնք Մեր բարեօրոյթիւնն արդեամբք ցուցունելու: Սակայն ոչինչ արդարեւ առաւել սիրելի և նուիրական եղած է և է Մեզ քան հոգ իներն Առաքելական Աթոռոյն հետ սերտիւ միացնելով՝ անոնց մէջ ա՛յնպէս վառել արժարժել հաւատոյ եռանդն և բեղմնաւորութիւնը՝ որ ջանան նկրտին իրենց նախնեաց դերազանցութեանն և փառաց հասնելու՝ անոնց օրինակներն անդրէն վերստին հանդիսացնելով:

Արդէն կարելի եղաւ Մեզ այդ եկեղեցեաց ինչ ինչ նպատակներ ընձեռել: Այս քաղաքիս մէջ իսկ Հայ և Մարոնի կղերիկոսաց դաստիարակութեանը համար Ռուսոմնարաններ հաստատեցինք. նոյնպէս նաև ի Փիլիպուպոլիս և յԱդրիանուպոլիս՝ Բուլղարաց համար. որոշեցինք յԱթէնս Լեւոնեան վարժարան մը կանդնել. մեծապէս նպատամատոյց ենք և Ս. Անայի կըղերանոցին, որուն կառուցմանը ձեռնարկուած է յերուսաղէմ՝ Յոյն Մեղքիդ կղերին կրթութեանը համար: Մտադիր ենք դարձեալ Ռւրբանեան վարժարանին մէջ Ասորի աշակերտաց թիւն աճեցնել, և Յունաց Աթանասեան վարժարանը՝ ուստի շատ մը երեւելի և հոյակապ անձինք ելան, վերածել Գրիգորի ԺԳի, մեծապարգեւ հիմնադրին, իմաստութեամբ յառաջադրած նախնի նպատակին: Արդարեւ շատ մը այսպիսի և սոյն օրինակ բաներ փորձել և կատարել կարենալ կը փափաքինք, առաւել ևս եռանդնալից կամօք այժմ՝ որ, օգնութեամբն Աստուծոյ, ի գլուխ հանեցինք Մեր ի վաղուց հետեւ երկնած խորհուրդը՝ հրաւիրելու առանձինն թղթով համօրէն իշխաններն և ժողովուրդները յերջանիկ միութիւն աստուածային հաւատոյ: Ապաքէն դժբաղդութեամբ բաժանեալ քրիստոնէայ ազգաց մէջ ջանացինք նախ և յառաջ Արեւելեաններն հրաւիրել, յորդորել և թախանձել Մեր առաքելական և հայրական սիրոյն ամենայն զօրութեամբն: Նորածին յուսոյն օր ըստ օրէ աւելի արժարժիլն կարի իսկ հեշտ եղաւ Մեզ, և հաստատ որոշած ենք մեծա-

փութով հետամուտ ըլլալ այդքան փրկաւէտ գործոյ մը, որպէս զի ինչ որ Առաքելական Աթոռոյն յառաջատես խնամակալութենէն կարելի է ակն ունել, լի բովանդակ կատարենք՝ ոչ միայն ատելութեան և կամ կասկածանաց պատճառները բառնալով, այլ և հաշտութեան ամէն լաւագոյն միջոցները հայթհայթելով:

Ամենակարեւոր կը համարինք Մեր մտադրութիւնն և խնամքն նուիրել անվթար պահպանութեան Արեւելեաց սեփական եկեղեցական կարգաւորութեան՝ զոր միշտ մեծապէս պատուած և յարգած ենք: Վասն որոյ արդէն Մենք այդ աղբաց կղերիկոսաց համար նորահաստատ կրթարաններուն պատուէր տունք և պիտի տանք նոյնպէս այսուհետեւ հաստատուելիքներուն՝ որ աշակերաններն ամենամեծ երկիւղածութեամբ սորվին և պահեն իրենց ծէսերն և անոնց գիտութեան և գործածութեանը մէջ կրթութիւն և վարժութիւն. որովհետեւ արեւելեան ծիսից պահպանութեանը մէջ կարծուածէն աւելի կարեւորութիւն կայ: Ապաքէն մեծախառ հնութիւնն՝ որով այդ ծիսից այլ և այլ տեսակները կ'աղնուանան, թէ՛ զարդ է մեծապայծառ ընդհանուր եկեղեցւոյ և թէ՛ կաթողիկէ հաւատոյ աստուածային միութիւնը կը հաստատէ. վասն զի անով՝ մինչդեռ արեւելից դիւսաւոր եկեղեցիներուն առաքելական ծագումն աւելի ակներեւ ի յայտ կուգայ, միանգամայն անոնց՝ անդատին ի սկզբբանէ հետէ Հռովմէական եկեղեցւոյն հետ կատարեալ միութիւնը կը տեսնուի և կը փայլի: Ոչ ինչ թերեւս Կաթողիկոսեան Նշանակն Աստուծոյ եկեղեցւոյն մէջ աւելի սքանչելապէս կը լուսաւորէ, քան այն մասնաւոր մեծարանքն՝ զոր անոր կը մատուցանեն այլակերպ արարողութեանց ձեւերն և նոյն խկ Առաքելոց և Ս. Հարց գործածութեամբն աղնուագոյն հանդիսացեալ հնութեամբ աղնուական լեզուները, գոգցես ըստ նմանութեան այն մեծաշուք մեծարանաց՝ որ նորածին Քրիստոսի՝ եկեղեցւոյ աստուածային հեղինակին՝ ընծայուեցան, երբ մոգերն Արեւելից այլ և այլ կողմերէն

մեկնելով եկին . . . երկիր պաղանկ Ըմա (*): Այս տեղ պարտ և պատշաճ է դիտել թէ սրբազան ծէսքն՝ թէպէտ և յինքեանց կաթողիկէ վարդապետութեանց ճշմարտութիւնն ապացուցանելու համար հաստատուած չեն, սակայն զանոնք գրեթէ կենդանի կը պատկերեն և պայծառապէս կը յայտնեն. վասն որոյ Քրիստոսի ճշմարիտ եկեղեցին՝ ինչպէս մեծապէս կը ճղնի անվթար պահելու այն վարդապետութիւնները, զորս իբրեւ աստուածայինս՝ անփոփոխելիս ընդունած է, նոյնպէս անոնց ձեւերուն կիրառութեանը մէջ նոր ինչ կը շնորհէ և կամ թոյլ կուտայ երբեմն, մանաւանդ այն բաներուն մէջ որոնք պատկառելի հնութեան համաձայն են: Այսպէս նաև թէ՛ եկեղեցւոյն անծերանալի, անմահ կենաց ոյժն ի յայտ կուգայ և թէ՛ մեծալայելուչ փառաւորութեամբ գերազանց կը հանդիսանայ նոյն ինքն հարսն Քրիստոսի՝ զոր Ս. Հարց իմաստութիւնը գոգցես իմն ստուերագրեալ ճանչցաւ Դաւթեան պատգամին մէջ. Կացցէ ոչխոյ ընդ աջմէ եւմէ՝ ի հանդերձս սպինուսս գարդարեալ եւ պանուենալ . . . ի վերջաւորս ոսկեհուսս գարդարեալ եւ պանուենալ (**)

Արդ որովհետև արեւելեան արարողութեանց եւ կարգաւորութեան իրաւամբք ընդունուած զանազանութիւնը, ուրիշ առաւելութիւններէ զատ, եկեղեցւոյ այդքան շուք եւ օգուտ կ'առթէ, ոչ ինչ նուազ անկ է Մեր պաշտաման փոյթ տանիլ ըստ արժանւոյն որ չըլլայ թէ անխորհրդաբար անպատեհ ինչ մուծուի Աւետարանի արեւմտեան պաշտօնեայններու կողմէն՝ զորս Քրիստոսի սէրն այն ազգերուն կը մղէ: Հաստատուն կը մնան ապաքէն այն կարգադրութիւնները՝ զորս մեր մեծանուն Նախորդն Բենեդիկտոս ԺՊ այս մասին իմաստութեամբ և յառաջատես խորհրդով սահմանեց իւր Տեխնիսարամ Սահմանադրութեամբն՝ զոր ի ձեւ թղթոյ ուղղած է,

(*) Մատթ. Բ. 1-2.
 (**) Սող. ԽԴ.

ի 24 Դեկտեմբերի, յամին 1743, առ Պատրիարքն Յոյն Մեղքիդաց Սնտիոքայ և առ ամենայն Եպիսկոպոսունս նոյն ծիսի՝ որք սոյն Պատրիարքին իրաւաբանութեան ներքեւ կը գտնուէին: Բայց սակայն յընթացս երկայն ժամանակաց այն տեղերուն իրաց վիճակին փոփոխման և լատին քարոզչաց և հաստատութեանց բազմանալուն պատճառաւ, կարեւոր դատուեցաւ Առաքելական Աթոռէն այս նկատմամբ ինչ ինչ առանձինն խնամքներ հայցել՝ զոր և Մեր ինքնին արդարեւ այս վերջին տարիներուս մէջ, յաճախադէպ առիթներէ, կարի իսկ պատշաճ ճանչցանք, և զոր Մեր Մեծարոյ եղբարց՝ արեւելեան Պատրիարքաց՝ բազում անգամ Մեզի յայտնած արդարացի իղձերն հաստատած էին: Եւ որպէս զի բոլոր այս խնդիրն աւելի յստակ կերպով պարզուի և խնամածութեան յարմարագոյն միջոցները սահմանուին, հաճեցանք փոքր ինչ յառաջ նոյն Պատրիարքներն ի Քաղաքս առ Մեզ կոչել՝ անոնց հետ խորհրդակցելու համար: Ապա զանոնք մեր սիրեցեալ Որդւոց Ս. Հռովմէական Եկեղեցւոյ Կարգինալներէն ոմանց հետ՝ ստէպ ստէպ Մեր առջև ի խորհուրդ գումարեցինք և միաբանութեամբ առաջարկուած և յուզուած բոլոր խնդիրներն ուչի ուչով քաջ կշռելէն ետքը՝ որոշեցինք աւելի բացայայտ ընել եւ ընդարձակել նոյն Բենեդիկտեան Սահմանադրութեան ինչ ինչ պատուէրներն, այդ ազգաց նոր հանգամանաց համեմատ: Այս նպատակաւ՝ սոյն Սահմանադրութենէն զայս իբր սկզբունք քաղեցինք՝ թէ Առաքելական Աթոռը լատին քահանայներն այն միաբով միայն այդ երկիրները կ'առաքէ, որպէս զի Պատրիարքաց և Եպիսկոպոսաց ըլլան յօգնութիւն եւ ի սիւստանալու: Վասն որոյ զգուշանալու են՝ զի մի գուցէ իրենց շնորհեալ իբխանութեանց գործածութեամբն անոնց իբաւանց վնաս հասցնեն եւ անոնց հպատակաց բիւր նուազցնեն (*), յորմէ յայտ յանդիման կ'երեւի՝ թէ նոյն լատին քա-

(*) Սահմ. Տէմանդարած, Բիւ 13.

հանայնց պաշտօնն Արեւելեան Նուիրապետութեան հանդէպ որպիսի օրէնքներով կարգաւորուած է:

Ուստի հարկ թուեցաւ մեզ հետեւեալ պատուէրները սահմանել և վճուել ի Տէր, որպէս և կ'ընենք, Մեր Առաքելական Իշխանութեամբն, այժմէն իսկ յայտարարելով թէ կ'ուղենք և կը հրամայենք զի նոյն Բենեդիկտեան վճիռը՝ որ նախ Յոյն Մեղքիդաց համար տրուած են՝ յԱրեւելս գտնուող ո՛ր և է ծիսէ ամենայն հաւատացելոց առհասարակ պատկանին:

1. Որ և է լատին քարոզիչ՝ աշխարհական կամ կրօնաւորական կղերէ, որ խրատով և կամ սատարութեամբ՝ ո՛ր և իցէ արեւելեան մը լատին ծէսն ընդունել կը դրդէ, բաց ի կախակալութենէ յասուածայնոց՝ ընդ որով նովին գործով պիտի իյնայ, և ուրիշ նոյն Տէմանդարած Սահմանադրութեամբ սահմանեալ պատիժներէ, պիտի զրկուի և մերժուի նաեւ իւր պաշտօնէն: Եւ որպէս զի այս պատուէրը յայտնի եւ հաստատուն մնայ, կը հրամայենք զի անոր օրինակը լատին եկեղեցեաց մէջ հրապարակաւ ի տես դրուի:

2. Ուր իւր ծիսէն քահանայ մը չգտնուի, որուն արեւելեան Պատրիարքն յանձնել կարենայ իւրայնոց հոգեւոր մատակարարութիւնը, հոն անոնց հոգն այլ ծիսէ ժողովրդապետ մը պիտի ստանձնէ՝ որ անոնց պէս սրբագործութեան համար նոյն տեսակները, այսինքն բազարջ կամ խմորեալ կը դործածէ. բայց պիտի նախադասուի այն ժողովրդապետն՝ որ զանոնք ըստ արեւելեան ծիսի կը դործածէ: Իսկ հաւատացելոց արտօնութիւն շնորհուած է ըստ մի կամ միւս ծիսի հաղորդուելու, ոչ միայն այն տեղերն՝ ուր իրենց սեփական ծիսէն ո՛չ եկեղեցի և ո՛չ քահանայ կը գըտնուի, որպէս տարածման հաւատոյ Ս. ժողովը վրձնած է յամին 1893 յ18 օգոստոսի, այլ և այն տեղերն՝ ուր հեռաւորութեան պատճառաւ չեն կրնար իրենց եկեղեցին երթալ առանց մեծ դժուարութեան, եւ զայս որոշելն իւրաքանչիւր Վիճակաւորի անկ է: Եւ այս հաստատուն մնայ թէ ո՛ր և է մէկն՝ թէպէտ և

ընդ երկար ըստ այլ ծիսի հաղորդուած ըլլայ, ասով իւր ծէսը փոխած պիտի չհամարուի, այլ ուրիշ ամենայն պաշտամանց մէջ միշտ իւր ժողովրդապետին իրաւաբանութեանը պիտի պատկանի:

3. Լատին կրօնաւորական Միաբանութիւնը՝ որը յԱրեւելա երիտասարդաց դաստիարակութեանը կը պարապին, եթէ վարժարանի մը մէջ Արեւելեան ծիսին պատկանող ոչ սակաւ թուով աշակերտներ ունենան, անոնց դիւրութեանը համար՝ Պատրիարքին հետ խորհրդակցելով քահանայ մը պէտք է որ ունենան իրենց քով, որ պատարագ մատուցանէ, անոնց Ս. Հաղորդութիւն սոյ, իրենց մայրենի լեզուաւ Գրիստոնէական վարդապետութիւնը սորվեցնէ և ծէսերը մեկնէ, կամ դոնէ կիւրակէ և այլ հրամայեալ տօնի օրերը, նոյն ծիսէ քահանայ մը կոչեն՝ որ այն պաշտօնները կատարէ: Ուստի ո՛ր և իցէ՝ մասնաւոր յիշատակութեան ևս արժանի՝ առանձնաշնորհութիւնը՝ զորոնք այդ Միաբանութիւնները կը վայելեն, և որոնց համեմատ Արեւելեան ծիսէ աշակերտք, ցորչափ իրենց վարժարաններուն մէջ կը բնակին, լատին ծիսին կը հետեւին, անոնք ամէնքն ալ ջնջուած կը յայտարարենք: Իսկ ծիսական պահոց պահպանութեանը մասին՝ նոյն վարժարանաց անօրէններն պէտք է որ երկիւղած զգուշութեամբ հոգ տանին: Արտաքին աշակերտաց նկատմամբ եւս պէտք է նոյնպէս փոյթ ունենալ և հարկ է դանտը իրենց սեփական եկեղեցիներն և կամ եպիսկոպոսարանն առաքել կամ տանիլ, եթէ պատշաճագոյն չգատուի զանոնք ներքին աշակերտաց հետ մի և նոյն ծիսի պաշտամանց մասնակից ընել:

4. Սոյն այս պատուէրներն որչափ հնար է, պիտի յատկացուին կուսանաց Միաբանութեանց, որը վանաց և վարժարանաց մէջ օրիորդաց դաստիարակութեան զիրենք նուիրած են: Եթէ ժամանակաց և պարագայից համեմատ պատշաճ փոփոխութիւն մը ընել հարկ ըլլայ, առանց Պատրիարքին հաւանու-

թեանն և Առաքելական Աթոռոյն թոյլտուութեանը պիտի չգործադրուի այն:

5. Երիտասարդաց համար՝ լատին ծիսէ նոր վարժարաններ կամ կրօնաւորաց և կուսանաց վանատուններ պիտի չբացուին այսուհետեւ, առանց Առաքելական Աթոռէն հրաման խնդրելու և ստանալու:

6. Թէ՛ լատին և թէ՛ Արեւելեան քահանայից չէ օրէն ո՛չ իրենց և ո՛չ ուրիշ ծիսէ եկեղեցեաց մէջ արձակել որ և է մէկն այն դէպքերէն՝ որոնք իրենց սեփական Վիճակաւորէն վերապահուած են, եթէ անկէ առ այս իշխանութիւն չունենան. և յայտ, որ և է՝ թէ և առանձինն յիշատակութեան արժանի՝ առանձնաշնորհութիւնները բոլորովին կը ջնջենք:

7. Արեւելեայց՝ որք քահանայապետական հրամանագրով իսկ լատին ծէսն ընդունած են, թոյլ տրբուած է իրենց նախկին ծիսին վերադառնալ, եթէ Առաքելական Աթոռէն խնդրեն զայն:

8. Լատին ծիսէ կինն՝ եթէ արեւելեան ծիսէ անձի մը հետ ամուսնանայ, և կամ արեւելեան ծիսէ կինը լատինի հետ ամուսնանայ, ազատ է իւր ամուսնոյն ծէսն ընդունելու թէ՛ պսակուելու ժամանակ և թէ՛ ամուսնութեան տեւած միջոցին մէջ. իսկ պսակը լուծուելէն ետքն՝ ազատ է վերստին իւր ծիսին վերադառնալու:

9. Պատրիարքութեան սահմանէն դուրս բնակող որ և է արեւելեան՝ լատին կղերին մատակարարութեան ներքե պիտի գտնուի. սակայն իւր ծիսին մէջ արձանագրուած պիտի մնայ, այնպէս որ՝ հակառակ երկարատեւ բնակութեան և կամ որ և է այլ ինչ պատճառի՝ դարձեալ Պատրիարքին իշխանութեան պիտի ենթարկուի, երբ անոր սահմանը վերադառնայ:

10. Լատին ծիսէ երկուց սեռից որ եւ է կրօնաւորական կարգի կամ Միաբանութեան թոյլ տուեալ չէ ընդունիլ իրենց միաբանից մէջ Արեւելեան մը՝ որ կանխաւ իւր սեփական Վիճակաւորին ընծայական թուղթը մատուցած չըլլայ:

11. Եթէ չմիացեալ արեւելեան հասարակութիւն կամ ընտանիք կամ անձ մը դառնայ կաթողիկէ միութեան, իբր անհրաժեշտ պայման դնելով թէ լատին ծէսը պիտի ընդունի, սոյն ծիսին յարեալ մնայ աւժամանակեայ կերպով. սակայն օր մը իւր հայրենի կաթողիկէ ծիսին վերադառնալու աղատութիւնն ունենայ. իսկ եթէ այսպիսի պայման մը դրուած չըլլայ, և արեւելեան քահանայ չգտնուելուն համար՝ այդ հասարակութիւնը, ընտանիքը կամ անձը մատակարարուած ըլլայ լատին քահանայներէն, պարտի իւր ծիսին վերադառնալ արեւելեան քահանայ մը հոն դալուն պէս:

12. Որ և է ամուսնական և եկեղեցական խընդիրք՝ որոնց համար առ Առաքելական Աթոռն բողոք եղած է, չեն կրնար բնաւ Առաքելական Նուիրակաց ատենին յանձնուիլ յորոշողութիւն, եթէ ոչ բացառապէս հրամանաւ նորին Առաքելական Աթոռոյ, այլ բացարձակապէս պիտի ներկայացուին հաւատոյ Տարածման Ս. Ժողովոյն:

13. Յոյն Մեթրիք Պատրիարքին կը շնորհենք իրաւաբանութիւն նոյն ծիսէ բոլոր հաւատացելոց վրայ, որք Օսմանեան կայսրութեան սահմանաց մէջ կը բնակին:

Այս մասնաւոր զգուշական պատուէրներէ և յիրաւանց հրամայեալներէն զատ՝ մեծապէս կը փափագինք՝ ինչպէս ի վեր անդ ակնարկեցինք, որ Արեւելից պատշաճագոյն տեղերը կղերանոցներ, վարժարաններ և ամէն տեսակ հաստատութիւններ հիմնուին՝ որք բոլորովին սահմանեալ ըլլան բնիկ պատանիներն իրենց հայրենի ծիսիւ կրթելու յօժանդակութիւն իրենց ազգակցաց: Որոշած ենք ձեռնարկել փութով այս խորհրդոյս՝ որ լի զեղուն է կրօնքին համար այնքան անճառելի յոյսերով և յառաջ վարել զայն տեւական նպատակք, եթէ՛ ինչպէս վստահ ենք, յաճախեն պարզեւք կաթողիկէայց: Մեր անցեալ տարի Արեւելեան Հնդկաստանի մէջ հաստատուելիք կղերանոցաց առթիւ գրած Շրջաբերական թղթոյն մէջ ընդարձակագոյնս ցուցուցինք, թէ տեղական բնիկ քահանայից

պաշտօնն՝ որովհետեւ աւելի պատշաճ կերպով կը կատարուի, և աւելի յօժար կամօք կ'ընդունուի, շատ աւելի արդիւնաւոր է քան թէ օտարացն: Այսպէս կղերիկոսաց դաստիարակութեանն անգամ մը հոգ տարուելէն ետքն, անշուշտ Արեւելեայց մէջ Աստուածաբանական և Ս. Գրոց ուսմանց պատիւը պիտի աճի, պիտի ծաղկին հին լեզուաց հմտութիւնն և նորերուն կիրթ վարժութիւնն և վարդապետութեանց և դպրութեանց գանձերն՝ որովք իրենց Հարք և մատենագիրք կ'առաւելուն, յորդագոյնս պիտի դարդանան յօգուտ հասարակաց, և ուր ուրեմն ի լրութիւն պիտի կարենայ գալ այն մեծ փափագն՝ որ կաթողիկէ Քահանայութիւնը գերազանց զիտութեամբ և անարատ օրինակաց հանդիսիւ պայծառանալով, բաժանեալ եղբարք աւելի յօժարամիտ դիմեն ի գրկախառնութիւն մի և նոյն մօր: Այն ատեն, այո՛, եթէ կղերական կարգերն իրենց սրտերն, աշխատանքն և գործունէութիւնը ճշմարիտ եղբայրական սիրով միացնեն, անշուշտ, շնորհօք և օգնականութեամբն Աստուծոյ, պիտի կանխէ այն բարենշան օրն՝ յորում մէկքն փութալով ի միաբանութիւն հաւասոց եւ գիտութեան Որդոյն Աստուծոյ, լիապէս և կատարելապէս պիտի լրանայ Առաքելոյն խօսքն՝ Ամենայն մարմինն յօդեալ եւ պստանեալ ամենայն խաղալեօք սարսբերութեան բոս ազդեցութեան՝ չափով բոս իւրաբանչիւր մասին, զանումն մարմնոյ գործե ի շինուած անձին իւրոյ սիրով (1): Այն եկեղեցին միայն կրնայ պարծիլ ապաքէն թէ Քրիստոսի ճշմարիտ եկեղեցին է, յորում պատշաճագոյնս կը զօղին մի մարմին եւ մի հոգի: (2)

Չենք տարակուսիր բնաւ թէ Մեր Մեծարոյ Եղբարք՝ որ և է ծիսէ կաթողիկէայ Պատրիարքք, Արքեպիսկոպոսունք և Եպիսկոպոսունք, թէ՛ իրենց առ Առաքելական Աթոռն և առ Մեզ ընծայած ջերմեռանդն սիրոյն և թէ՛ այն հոգատարութեան պատճառաւ՝ զոր

(1) Եփ. Դ. 13-16:

(2) Նոյն. Դ. 4:

ունին իրենց Եկեղեցւոյն համար, ամենայն ակնածութեամբ և հնազանդութեամբ պիտի ընդունին Մեր այս ընդհանուր և մասնաւոր վճիռներն և մեծ փութով պիտի ջանան որ լիուրի պահուին անոնցմէ՝ որոց կը պատկանին. բայց առատութիւն պտղոց՝ զորս արժան է անտի ըզձալ և ամենայն իրաւամբք սպասել, ձեռք պիտի բերուի նա՝ մանաւանդ անոնց վաստակովն՝ որք Մեր անձը կը ներկայացնեն ի քրիստոնեայ Արեւելս։ Վասն այսորիկ պնդագոյնս կը յանձնարարենք Առաքելական Նուիրակաց՝ որ պարտուպատշաճ պատուով յարգեն այդ աղքատ ի նախնեաց անտի աւանդեալ կարգերն և կանոնները, Պատրիարքաց իշխանութիւնն արժանաւոր յարգանօք մեծարեն, և հող տանին՝ որ մեծարուի, եւ անոնց հետ մեծարանաց փոխանակութեան մէջ ի գործ դնեն Առաքելոյն խրատն ի պատիւ զիսեամբք ելանել (1)։ Եպիսկոպոսաց, կղերին և ժողովրդեան փոյթեանդն և բարեսէր յօժարութիւն մը ցուցունեն յանձինս բերելով նոյն հողին, որով Յովհաննէս Առաքելայր կը վարէր, երբ Յայտնութիւնը տուաւ առ Եօրն Եկեղեցիս՝ որ Են յԱսիա, այս ողջունիւ շնորհիւ ընդ ձեզ եւ խաղաղութիւն յԱսուծոյ յեւն եւ որ Են եւ որ գաղոցն Ե (2)։ Եւ իրենց ամէն ընթացից մէջ զիրենք այնպիսիս երեւցնեն՝ որ արժանի պատգամաւորք եւ հաշտարարք համարուին սրբոյ միութեան ընդ մէջ Արեւելեան Եկեղեցեաց եւ Հռովմէականին՝ որ կեդրոն է նոյն միութեան եւ սիրոյ։ Նոյն զգացմունքն ունենան եւ նոյնը գործեն Մեր յորդորանօք եւ հրամանաւ ամէն լատին քահանայք՝ որք այն երկիրներուն մէջ հողւոյ յաւիտենական փրկութեան համար աղնիւ եւ պատուական աշխատութիւններ յանձնն կ'առնուն։ Եւ յայնժամ ի հնազանդութեան Հրուովմէական Գահանայապետին բարեպաշտութեամբ աշխատողներուն Աստուած պիտի տայ ասպարէն աճումն յորդաւատ։

(1) Հոգ. ԺԲ. 10։
 (2) Յայր. Յոգ. Ա. 1։

Ուստի ինչ որ Մեր այս թղթով կը սահմանենք, կը յայտարարենք եւ կը վճռենք, կ'ուզենք եւ կը հրամայենք՝ որ անվթար պահուին ամէն անոնցմէ որոց անին է, եւ չէ ներեալ զանոնք ստգտանել, վիճաբանութեան ներքեւ ձգել եւ զանց ընել, ո՛ր եւ իցէ՝ նաև արտօնացեալ պատճառաւ, պատրուակաւ կամ անուամբ, այլ կ'ուզենք որ լի կատարեալ գործադրուին ընդդէմ Առաքելական Սահմանադրութեանց, նաև յընդհանուր կամ ի գաւառական ժողովս վճռելոց, որպէս և ընդդէմ որոց և իցէ այլ զօրութեամբ հաստատեալ օրէնսդրութեանց, սովորութեանց և պատուիրանաց՝ զորս զամենեւեան, իբր այն թէ այս թղթոյս մէջ բան առ բան նշանակեալ ըլլային, որպէս նաեւ զայլ ամէնն՝ որ այսմ կը հակառակի, յատկապէս և յայտնապէս կը խափանենք եւ կ'ուզենք որ խափանեալ մնան, ի լիուրի գործադրութիւն Մեր վերոյգրեալ հրամանաց։ Կ'ուզենք եւս որ այս թղթոյն, նաեւ տպագրեալ և նօտարի ստորագրութեամբ եւ աստիճանաւոր Եկեղեցականի մը կնքով վաւերացեալ ամէն օրինակներուն նոյն հաւատքն ընծայուի, ինչպէս ի տես բուն այս ներկայ թղթոյն։

Տուեալ ի Հռովմ, առ Սրբոյն Պետրոսի, յամի Մարդեղութեան Տեառն՝ հազարերորդի ութհարիւրորդի իննսներորդի չորրորդի, ի նախընթաց աւուր կաղանդի Դեկտեմբերի (30 Նոյեմ. Ն. Տ.), յեօթնեւտասներորդ ամի Գահանայապետութեան Մերոյ։

ԿԱՐԴԻՆԱԼ Ա. ՊԻՍՏՔԻ
 Փոխ-Դիւանապետ Տեսեալ
 Տ. ԱԳՈՒԻԼԼՍ
 ԿԱՐԴԻՆԱԼ Ձ. ՏԷՐՈՒՃՃԻԷՐՕ

Տեղի կնքոյ

Ար ձանագրեալ ի Դիւանի
 Համառօտագրոց
 Ի. ԳՈՒՆԵՕՆԻ

Ի հաստատուիլն հաւասարմութեան հայերէն բարգմա-
նութեանս ի լատին բնագրէ :

Բերա Կ. Պոլսոյ, Կաթողիկոսարան, 10/22 Փետրուար 1895

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ՊԵՏՐՈՍ Ժ.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ-ՊԱՏՐԻԱՐԲ ԿԻՂԻԿԻՈՅ

3294